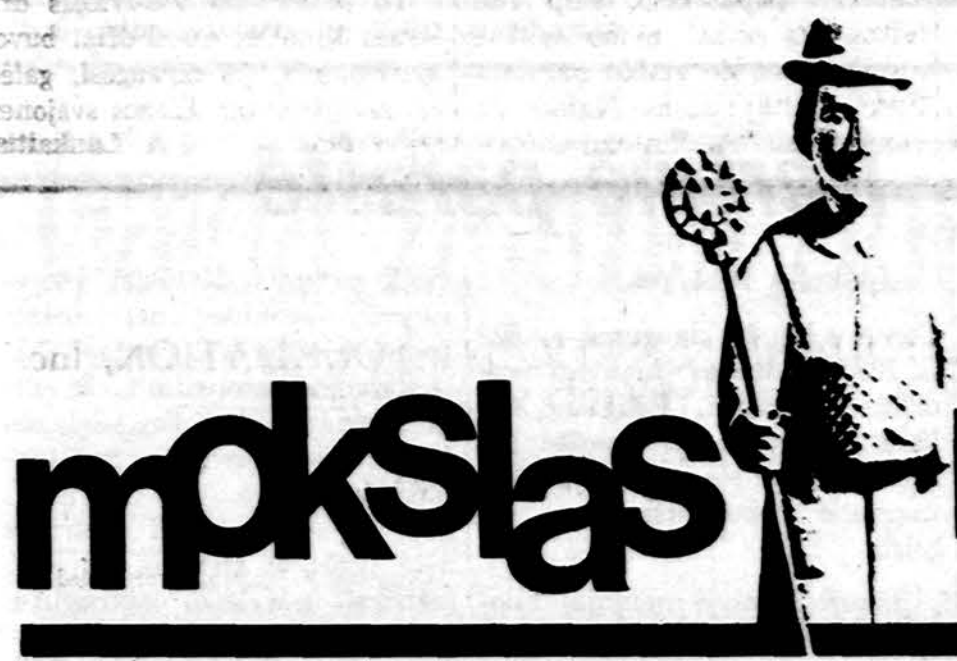

mokslas menas literatūra

DRAUGAS

ANTRIEJI DAIS / 1979 METAI

GRUODŽIO MĖN. 8 D. / DECEMBER 8, 1979

PART TWO — Nr. 284 (45)

Šiame numery:

Lietuvos Katalikų Bažnyčia ginama tarptautiniame forume.
Pokalbis su Aleksi Rannitu apie M. K. Čiurlionį, meną ir poeziją.
Gaida žaidžia žiburiais: savaitraščio redaktoriaus 25 metų sukakčiai.
Aleksio Rannito eilėraštis "Lietuvos kryžiai".
Dail. Tadas Burba Muenchene, Vokietijoje.
Nauji leidiniai.
Kultūrinė kronika.

Kertinė Paraštė

Lietuvos Katalikų Bažnyčia ginama tarptautiniame forume

4. m. lapkričio 1-4 Seizburgo, Austrijoje, įvyko tarptautinis simpoziumas — "Tikrybės ir tikėjimo laisvė kaip pagrindinės žmogaus vertybės". Jo tikslas — pasitarti Helsinkio sutartinių vykdymo peržiūrui Madrido 1980 m. Pasirūp. Sov. Sąjungoje ir Lietuvoje naujųjų S. B. Bakowskio, Zuoščio vėliavinio instituto "Glasbe in der 2. Welt" darbuotojų. Institutas tiksliai tiktybos padėti komunistų valdžios kelyje — "antrame pasaulio karo" laisvės kovos pavidalo žurnale. Čia patalpinama viena skyrių iš S. B. Bakowskio pranešimo. VERTĖS

Lietuvos Katalikų Bažnyčia ir tikintieji kovoja už tikybos laisvės įgyvendinimą ypač sunkiomis sąlygomis. Vietiniai valdžios organai rodo savo išikimybę Maskvai, be atodairos užgniauzdami bet kokią sovietinės rusinimo politikos kritiką. Todėl Katalikų Bažnyčia, kaip lietuvišką tautinį bei kultūrinį tradicijų saugotoją, ypač paliečia visos priemonės, kurių tikslas — sunaikinti praeities ir dabarties kultūrinės vertybės. Visiškai Bažnyčios veikla laikoma "klerikalinio nacionalizmo, fanatizmo ir antikomunizmo" ženklu („Voprosy filosofii", 1978, Nr. 8). Toks politinis kunigų ir tikinčiųjų bažnytinės ar tikybinės veiklos vertinimas surištas su visokių suvaržymais, kurie sudaro rimtus tikybos laisvės pažeidimus. Apie tai nuolat praneša nuo 1972 einanti „LKB Kronika".

Lietuviškoji Helsinkio grupė jau pirmame savo dokumente 1976.XI.25 pasmerkė tikybos laisvės pažeidimą, kurios pavyzdys — vyskupo J. Steponavičiaus ir V. Sladkevičiaus trukdymas eiti pareigas. Taip pat ir pernai lapkričio 3 įsteigta Tikinčiųjų tautų gynimo katalikų komitetas (TTKKK) užstojo pareigas eiti sukludytus vyskupus ir tikybos laisvę. Siemet vasario 2 d. 64 Vilniaus arkivyskupijos kunigai savo pareikšime reikalavo sugrąžinti

ti vyskupą Steponavičių. Vyskupų nušalinimas Lietuvoje nėra vienintelis atvejis, kai lauzomas konstitucijos skelbiamas Bažnyčios nuo valstybės atskyrimo dėsni ir valstybės kiti si Bažnyčios vidaus reikalus. Valdžios organai kliudo vyskupams skirti seminarijos vadovybę ir profesorius. Vienintelėje kunigų seminarijoje Kaune veikia numeris klausus, kad kunigų prieauglis būtų mažas. Be valdžios sutikimo negalima priimti kunigų seminariją jokio kandidato. Dažnai priėmimas ir vėliau kunigystės šventimai priklauso nuo sąlygos bendradarbiauti su saugumu — KGB. Valdžia kliudo lietuviams kunigams vesti misionerius Sov. Sąjungoje. Iš 715 kunigų tik 3 veikia už Lietuvos ribų.

Sunki sovietinės konstitucijos pažeidimu reikia laikyti valstybinę bažnytinės spaudos cenzūrą ir bažnytinį raštų varžymą. „LKB Kronika" teigia, kad šiuo metu Lietuva kenčia dar žiauresnį spaudos draudimą, negu carų laikais. Per 38 metų laikotarpį lietuviai iš tikybinio raštų galėjo išleisti tik N. Testamentą, psalmyną ir Antrojo Vatikano susirinkimo nutarimus. Ligi šiol pogrindžio spauda Lietuvoje sugebėjo kurti mastu paremti tikybinių gyvenimą, bet už tai kai kurie jos bendradarbiai buvo nuteisti ilgalaikėmis bausmėmis (Nijolė Sadūnaitė 1975 buvo nuteista šešeriems metams laisvės atėmimo, Vladas Lapienis — trejiems). Ne vien tik leidybinių, bet ir kitose srityse viešai veikiančią Bažnyčią pogrindis remia.

Tačiau sovietinė vadovybė nori Katalikų Bažnyčios ryši su pogrindžiu sunaikinti ir bažnytinį gyvenimą užsmaugti. Todėl 1976.VII.28 LTSR Aukščiausia taryba paskelbė naujus "Religinio susivienijimų nuostatus". Didžiulė

(Nuakaita 1 2 pusl.)

POKALBIS SU ALEKSIU RANNITU

Apie M. K. Čiurlionį, meną ir poeziją

Aleksis Rannitas, entų poetas, esėistas, tarptautinio garso Čiurlionistas, meno istorikas ir kritikas, su kurio šis žurnalas kalbėjosi ir spausdiname jo eilėraštį, skirtą lietuviškiems kryžiams, duodami eilėraščių originalo autografinį tekstą ir grožiniai jo vertimai.

Užkalbinti šiomis temomis esų poeta, meno istoriką ir kritiką, puikiai kalbantį ir rašantį lietuviškai, dirbantį akademinį darbą čia Amerikoje, Aleksi Rannitą yra vienas malonumas. Galima sakyti, kad jis jau daug metų yra tapęs ir mūsų lietuviškojo kultūrinio gyvenimo neatskiriama dalimi. Nemažai jis mūsų rašytojų kūrybos yra išvertęs į estų kalbą, o jo poezijos taipgi yra išversta lietuvių kalbon. Todėl nenuostabu, kad Aleksi Rannitas yra ir estų, ir lietuvių rašytojų draugijų narys. Net jo poezijoje yra palyginti gausus ir grynai lietuviškųjų temų klotas.

Tačiau pastaruoju metu Aleksi Rannitas mums, lietuviams, yra ypač įsidėmėtinas kaip Čiurlionio genijaus atskleidėjas Vakarų pasaulyje. Daugelyje tarptautinių suvažiavimų kalbėdamas ir bent keliomis kalbomis rašydamas Vakarų Europos meno leidiniuose apie Čiurlionį, jis, galima sakyti, įrikiavo Čiurlionio vardą į moderniojo meno istoriką, sukėlė tarptautines tuo klausimu diskusijas. Be viso to vargu ar šiandien Čiurlionis Vakaruose nebūtų buvęs visai užmirštas ir vargu ar būtų susidariusi palanki atmosfera Vakarų Europos spaudoje plačiai diskutuoti apie M.K. Čiurlionio originalių darbų parodai ši rudenį Vakarų Berlyne.

Kaip meno pasaulyje žinomas Čiurlionistas, Aleksi Rannitas berlyniškės parodos rengėju buvo pakviestas į parodos progą Berlyne vykusį Čiurlionio kūrybos simpoziumą. Iš ten jam grįžus, štai čia buvo proga Čiurlionio, meno ir poezijos temomis pasikalbėti su juo taip, kad išgirstų ir mūsų skaitytojai.

— Kaip atrodė, Jūsų akimis žiūrint, M.K. Čiurlionio originalių darbų paroda Vakarų Berlyne?

— Proga po daugelio metų vėl pamatyti Čiurlionio originalus (paskutinį kartą juos buvau matęs 1944 metais) man asmeniškai buvo istorinės reikšmės galimybė. Tokia istorinė reikšmė galimybė buvo duota ir tiems meno kritikams, teoretikams, meno istorikams ir Čiurlionio meno mylėtojams, kurie pirmą kartą pamatė tuos originalus, ypač dėl to, kad gerų Čiurlionio darbų reprodukcijų mes neturime. Meno kritikas jokių būdu negali spręsti originalo vertės, matydamas tik jo reprodukcijas. Estetinio bei etinio kūrinio vertė glūdi detalėje; gi tos detalės technikos, tepimo patėpimo "paslapties" fotografijos nesimato. Be to, kiekvienas brūkšny, kaip ir piešinys, turi savo reikšmę, kuris dingsta planografinėje reprodukcijoje. Kiekvienas meno teoretikas studijuoja detales. Po 35 metų pertraukos aš lyg ir buvau truputį išsiganęs pasimatymo su savo sena meile — Čiurlionio dailė. Tačiau, praleidęs parodoje daug valandų, "skaitydamas" kiekvieno paveikslą ritmą ir detalę, aš dar daugiau pamilau Čiurlionį. Kai kurių piktų kritikų (pvz. mirusio vokiečių meno te-

oretiko Will Grohmann, kuris nebuvo matęs nė vieno Čiurlionio kūrinio originalo) Čiurlionis buvo pavadintas mėgėju, "sekmadienio tapytoju" ir t.t. Kiekvienas atidus žiūrovas, stebintis Čiurlionio paveikslų realizavimo techniką nuo jų griežtos kompozicinės struktūros iki mažiausių formų išbaigimo, turėtų šiandien pripažinti, kad šis dailininkas savo teptuko subtilumu, laisvę ir vaizduote priklauso prie lyrinio virtuozų ir ta prasme galėtų būti lyginamas su tokiais dideliais prancūzų menininkais, kaip Claude Monet ir Pierre Bonnard. Kad Čiurlionis mokėjo savo filosofines idėjas, savo kosminę viziją, ir, kartoju, savo paveikslų laisvę, griežtą geometrinę struktūrą kloristiniui "išstarpinti" arba apvilkti spalvos pulsuojančiu lyrumu, rodo jo meno visos koncepcijos genialumą bei įtikinamumą.

— Ar darbu atranka parodoje buvo gera?

— Paveikslų atrinkimas buvo "tradicinis", t.y. buvo akcentuo-

jami tie Čiurlionio darbai, kuriuose yra ryškios poetinio realizmo, romantizmo bei simbolizmo tendencijos. Trūko paveikslų, kurie parodytų Čiurlionį, kaip savienas atidus žiūrovas, stebintis Čiurlionio paveikslų realizavimo techniką nuo jų griežtos kompozicinės struktūros iki mažiausių formų išbaigimo, turėtų šiandien pripažinti, kad šis dailininkas savo teptuko subtilumu, laisvę ir vaizduote priklauso prie lyrinio virtuozų ir ta prasme galėtų būti lyginamas su tokiais dideliais prancūzų menininkais, kaip Claude Monet ir Pierre Bonnard. Kad Čiurlionis mokėjo savo filosofines idėjas, savo kosminę viziją, ir, kartoju, savo paveikslų laisvę, griežtą geometrinę struktūrą kloristiniui "išstarpinti" arba apvilkti spalvos pulsuojančiu lyrumu, rodo jo meno visos koncepcijos genialumą bei įtikinamumą.

— Ir kas tokius, o ne kitokių paveikslus parodai atrinko.

— Pradinę atranką padarė parodos organizatorė Christiane Bauermeister; tačiau su jos at-

ranka nesutiko Sovietų kultūros ministerija. Nežinau kodėl. Sovietai, porą dešimtmečių skelbę Čiurlionį dekadentišku mistiku, kuris nesuprato savo tautos, patiesk abstrakcionizmo inovatorių, metafizinės tapybos, ar net ekspresionizmo pionierių. "Pasaulio sutvėrimo" ciklas buvo parodytas tikrai reprodukcijose; iš viso nebuvo turbūt rafinučiausio Čiurlionio ciklo, "Žiemos", "Mišto", dramatinio "Laidotuvių simfonijos" ir "Tvano" ciklų bei daugelio svarbių pavienių paveikslų, rodančių Čiurlionį esant tokios estetiškos erdvės kūrėju, kuriam gali pavydėti 1950-ųjų me-
tų avangardistai. Deja, nebuvo išstatyti nei Čiurlionio ekspresyvi piešiniai, kurie rodo, kad jis pačioje paveikslų realizavimo pradžioje manifestuoja daiktų suabstraktinimą.

— Kurie parodon atvežti paveikslai buvo pakeistini kitais, dar įspūdingesniais, labiau reprezentaciniais?

— Paveikslai, kuriuose vyrauja literatūrinis elementas, pvz. "Katalikai", "Angelo preliudija", "Pilies pasaka". Juos buvo galima pakeisti kitais, kurių nebuvimą anksčiau paminėjau.

— Ar paroda tikrai pasiekė savo tikslą? Ar padarė įspūdį Vokietijos meno pasauliui?

— Tokiam trumpam laikui praėjus, sunku pasakyti, kokią ga-

lutinį įspūdį toji paroda padarys Vokietijoje. Dienraščių kritika buvo labai palanki. Čia vėl reikia dėkoti p. Bauermeister, kuri visą turimą medžiagą apie Čiurlionį reprodukov Vakarų kalbomis. Pabrėžtina, kad "Lituanus", No. 2, 1961 m., skirtas Čiurlionio mirties 50 metų sukakčiai paminėti, padarė meno kritikams rimtą įspūdį. Jie nuolat remiasi ta medžiaga, nurodydami, ko trūko šioje parodoje. Reikšmingiausi straipsniai apie šią parodą turėtų pasirodyti vokiečių meno žurnaluose. Svarbiausia, reikia naujos, Vorobjovo kvaliteto monografijos vokiečių kalba, kurioje Čiurlionio meno formalinė bei metafizinė vertė būtų pilnai parodyta šiandieninėje perspektyvoje. Dresdene 1975 m. išleista Gyčio Vaitkūno monografija, gražiai sukomponuota, turtinga, nors ir menkos vertės reprodukcijomis, kenčia nuo Sovietų kultūrinės cenzūros. Galima autorių kaltinti už jo stiliaus ir vizijos neturtą, bet negalima jo kaltinti už tai, ko jam, kaip tarybiniam meno kritikui, neleidžiama pasakyti. Iš Lietuvoje gyvenančių man pažįstamų Čiurlionistų, tikrai Vytautas Landsbergis yra pasirodęs kaip mokslininkas - stilistas ir originalus regėtojas. Lietuvių centrinės organizacijos tremtyje galėtų padėti kultivuoti ir realizuoti naujas studijas apie Čiurlionį. Reikia rimtų knygų vokiečių, anglų, prancūzų bei ispanų kalbomis. Tremtyje neturėtų būti puoselėjami vien tik politiniai uždaviniai. Per kultūrą į nepriklausomybę yra vienas tikrausių kelių. Lietuviai tremtyje gali tikrai daug padaryti Lietuvos dvasinės kultūros dokumentacijai.

— Parodos surengimui, kaip rašėte, daug lėmė Christijane Bauermeister susidomėjimas Čiurlioniu. Kada ir kaip ji paliko Čiurlionį? Mums būtų įdomi jos paties nuomonė apie Čiurlionį. Gal Berlyne su ja šia tema iškalbėjote?

— Jei neklystu, p. Bauermeister, būdama slavistė, su Čiurlioniu susipažino per literatūrą — žinomą rusų simbolistą, poetą, filosofo Viaceslavo Ivanovo (1866-1949) 1911 m. parašytą studiją "Čiurlionis ir menų sintezės problema". Ši studija jai paliko gilų įspūdį. Vėliau ji kelis kartus lankėsi Lietuvoje, kad susipažintų su Čiurlionio darbais ir susitikytų su Čiurlionistais. P. Bauermeister buvo nustebinta Čiurlionio meno originalumu bei meistriskumu. Jos nuomone, Čiurlionio varba yra didesnė už Kandinskio.

— Berlyne susitikote su kity tautų meno žmonėmis, besidomintais Čiurlioniu; taip pat dalyvavote tarptautiniame Čiurlionistų simpoziume. Smalsu būtų sužinoti, ką jie galvoja apie Čiurlionį ir kokiomis kryptimis eina jų domėjimasis?

— Simpoziume dalyvavo vien vokiečiai, išskyrus lenkų muzikologą Gojowy ir mane. Čiurlionio vardas buvo nuolat minimas (Nuakaita 1 2 pusl.).

Pokalbis su Aleksi Rannitu

(Atkelta iš 1 psl.).

tarp moderniojo meno ir muzikos meistrų: Monet, Mondriano, Kupkos, Kandinskio, Schoenberg, Skriabino ir kitų. Jau tas faktas rodo, kad Čiurlionis yra tapęs naujų laikų meno organiška dalimi. Man daugiausia teko kalbėtis su vokiečiais, kurie buvo pilni įdomių idėjų. Pvz., žinoma vokiečių kritikė Hilde Hermann yra pradėjusi rašyti essay apie Čiurlionio ir Hoelderlino erdvės viziją. Vokiečių muzikologai, ypač prof. Grete Wehmeyer ir Dr. Dorothee Eberlein mato Čiurlionyje konstruktyvistą par excellence. Kitas muzikologas, prof. Paul Indra, ypač domėjosi Čiurlionio kontrapunktinė abstrakcija ir jo simbolizavimo technika.

— Ar ir su Čiurlionio muzika mes turėtume veržtis į pasaulį? Ar gal geriau pasilikti tik prie Čiurlionio tapybos? Kas šiuo metu būtų labiausiai akcentuotina, rodant, kalbant ir rašant apie Čiurlionį pasauliui?

— Čiurlionio muzikai skelbti lietuviai krašte turi visas galimybes. Lietuviai tremtyje turėtų koncentruotis į Čiurlionio meno pristatymą moderniosios estetikos šviesoje. Vakaruose nėra jokios filosofijos, nei estetikos cenzūros, ir todėl mes galime laisvai akcentuoti Čiurlionio formalistinę bei filosofinį — religinę svarbą. Berlyne aš pavadinau Čiurlionį formalistą, nes jo paveikslų kompozicinis principas yra grynai formalistinis. Tačiau žiūrovas ar skaitytojas neturėtų „bijotis“ formos bei formalizmo. „Forma“, sako Schilleris, „kalba ir visą žmogų. turinys tiktai į jo egzistencijos dalį“.

— Kalbėdami apie Čiurlionį, turime prisiminti Jūsų eilėraščių ciklą apie jo paveikslus. Taip pat, Jūsų skatinimai, Salomėja Neris ir Henrikas Radauskas yra parašę eilėraščių apie Čiurlionį. Jūsų paties poezija dažnai yra poezija apie meną ir poezija apie poeziją. Kodėl Jūs rašote eilėraščius?

— Poeziją rašau ne savo paties terapijai, bet kad bendraučiau su maža skaitytojų grupe. Aš nesutinku su autoriais, kurie sakosi, kad rašau sau, netikui, kad kas nors rašo sau pačiam. Vieni kuria plačiai publikai; aš — gi rašau mažai auditorijai.

— Kokia yra toji auditorija?

— Dalinai tai yra žmonės, išmokslinti poetikoje ir lingvistikoje. Bet nerašau vien jiems; kiek poezija bebūtų komplikauta, ji turi skambėti natūraliai. Fonetiškai tiktai estų poezija yra priklausoma nuo estų kalbos kvantitatyvinės sistemos, kuri turi trejų garsų ilgį. Jos balsės, priebalsės ir dvibalsiai gali būti trumpi, ilgi, arba labai ilgi. Estų kalboje fonetiskasis akcentas turi tiksliai sutapti su metrikuoju. Mes negalime skiemens sutrumpinti arba jį prailginti, nes tai dažnai gali pakeisti žodžio prasmę.

— Ar Jūsų poezijoje stilius nėra svarbesnis už turinį?

— Taip, aš pirma visko statau stilių, kaip humanistinį ir estetiškai formalaus rafinuotumo idealą. Viena mano eilėraščių raišiu, kad turinys yra tiktai formos dalelė. Eilėraščių idėja turi virsti muzika. Jei eilėraštyje turinys yra stipresnis už jo formą, už jo lyrinę ir meninę išraišką, vienkartinumą, toks eilėraštyje turti tiek vertės, kiek jos turi ir Western Union atsiųstas pranešimas. Kad mano idėja būtų aiškesnė, pavyzdžiui galime imti tapybą — Velazquez'o „Mėninas“. Į jį paveikslą žiūrėdami, mes nebeprisimename vaizduojamos is-

panų karališkos šeimos istorinės reikšmės. Ką mes matome ar turėtume matyti, yra ne paveikslas sužetetas, bet jo formalinis grožis — didelės formos vienumas, skirtingų planų harmoningas išdėstymas erdvėje ir šviečias visumos balansas. Galbūt formos „dikta-tūra“ neturi būti tiek ryški poezijoje, kaip plastiniame mene. Bet ir poezijoje neturi vyrauti informaciniai duomenys. Pirmąjį eilėraštyje turi ritmas, kuris nėra vien aliteracija ar instrumentacija, bet visos kompozicijos, susidedančios iš didelių ir mažų elementų architektūrinis vienumas.

Kiekvienas žmogus turi ką pasakyti (Mano poezijos pagrindinės temos, šalia meno, yra meilė ir mirtis). Daugelis žmonių gali jausti giliau negu poeta, nors kritikai ir mėgsta tvirtinti, kad poetai esą jautresni, kad jie turi daugiau emocijų ir t.t. Aš tuo abejoju. Bet tiktai meistris sugeba duoti savo jausmui estetišką struktūrą, kuri stovi aukščiau visko kaip meno kūrinys, reikšmingas laike ir erdvėje savo forma, bet ne savo socialiniu ar kitoku turiniu. Tik per savo formos tobulumą turinys virsta įtikinančia žmogiška idėja.

— Kas yra poezija?

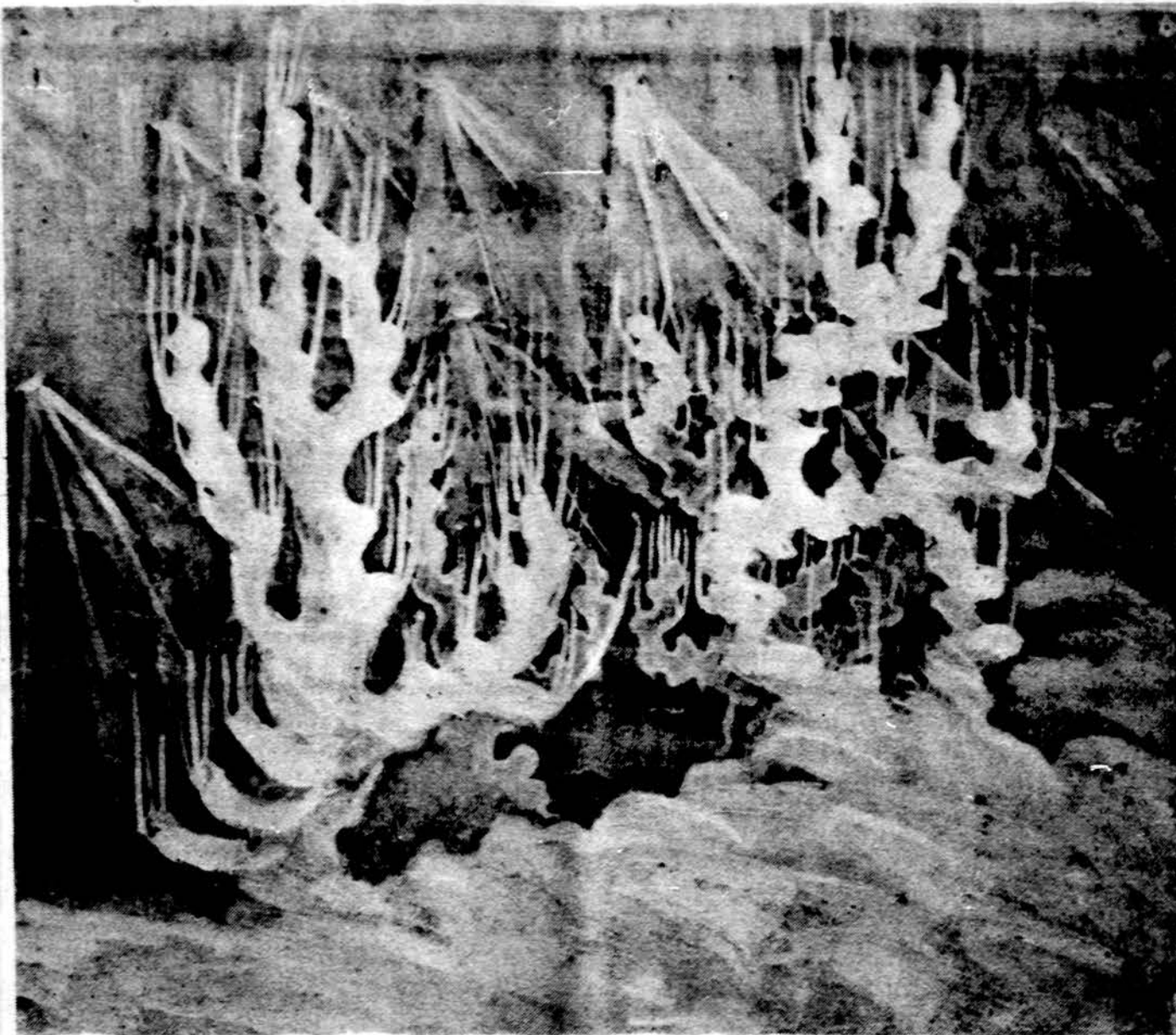
— Aš esu parašęs trumpą straipsnį „Pastanga apibrėžti poeziją“, kuri baigiau klausimu: „Ar eilėraščių kūrimas nėra malda?“ Man tai yra malda, gal ir ne nukreipta į kokią specifinę dievybę (manoji yra Apolonas), bet, vis dėlto, malda, magiška inkantacija, ritualas ar „šventas atodūsis“. Iš jau užakcentuoto muzikinio taško žiūrint, poezija yra aiškus ritminis kalbos sudarinimas.

— Ką Jums asmeniškai reikšia būti poetu?

— Aš nežinau, ar esu poeta. Aš save vadinu eiliuotoju. Aš tikiu, kad savo kalbos rėmuose ir jos specifinėse ypatybėse poetai gali pasiekti tą ritminį sudarinimą, apie kurį tik ką kalbėjau. Skirtumas tarp prozos ir poezijos yra to ritmo aspekto ryškumas. Negalima nuneigti, kad gera proza taip pat turi ritminį identifikumą ir vientisumą. Gaila, kad tik nedaugelis kritikų tyrė tą prozos ritmą. Tačiau visiškas kalbos suritminimas ir muzika, įskaitant garso metaforą, geriausiai gali būti įgyvendintas poezijoje. Todėl aš tikiu, kad eiliuodamas aš geriau suprantu savo kalbos ypatinę, vienkartinę ritmą. Pastaraisiais metais kalba man yra svarbiausias įkvėpimo šaltinis, įgalinantis mane daryti metrinis ir leksiklinius eksperimentus.

— Jūs esate rašę savo kritikos bei palyginamosios estetikos darbų įvairiomis kalbomis. Kuri iš to daugelio kalbų Jums atrodo gražiausia?

— Visos kalbos yra gražios, tačiau nė viena jų nėra absoliučiai tobula. Dėl to ir yra reikalingas didelis viso pasaulio kalbų orkestras, kuriame kiekvienas instrumentas yra svarbus. Dažnai manęs klausia, kodėl aš nerašau poezijos angliškai. Aš esu bandęs eiliuoti angliškai, bet tie mano eilėraščiai, nors ir spaudinami, nors gal pripuolamai ir priimtini, nėra tikrai gyvi. Eiliuoti svetima kalba yra neįmanoma. Rilke rašė eilėraščių prancūzškai, Baltrušaitis — rusiškai, Cocteau — vokiškai, Nabokov — angliškai, tačiau be įtikinančios žmogiškosios kalbinės sekmės. Aš sutinku su Sruoga ir Šilbajoriu, kurie stato Baltrušaitį lietuviškąją poeziją aukščiau už rusiškąją. Lietuviškasis Baltrušaitis yra pilnakraujis poeta; rusiškasis yra geras li-

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1875-1911)

teratas, sergas žodine anemija. — Proza, ypač straipsniai, gali būti rašyti daugeliu kalbų. Bet poeta — lyrikas turi tik vieną išraiškos priemonę — savo gimtąją kalbą.

— Svarbiausias estų literatūros teoretikas Ants Oras savo antologijoje „Aštuoni estų poetai“ tvirtina, kad nė vienas estų poezijos kūrėjas nėra tiek koncentruotas į platoniską abstraktaus grožio idealo atradimą, kiek Jūs. Ar galėtumėt apie tai daugiau pasakyti? Ar esate grynios poezijos — poésie pure — šalininkas?

— Taip, aš esu tyrosios poezijos pasekėjas. Vienas mano ypač gerbiamų mokytojų yra Paul Valéry; tačiau aš nesutinku su jo skeptiškumu ir netikiu jo tvirtinimu, kad dieviškumą galima pasiekti ir be dievų. Toks meno purizmas ne man. Ideali sintezė būtų tarp Valéry ir misticizmo artimo katalikų mitytojo Henri Brémont, kuris prieš intelektualizmą pastato kūrybinę intuitsiją. Mano eilėraščių knygos pavadinimas „Sausas švėjtėjimas“ gal geriausiai išreiškia Ants Oras mintį.

— Amerikoje poetai ir literatūros žinovai Jūs dabar ypač vertinate. Daugelis Jūsų eilėraščių pasirodė poeto James Laughlin redaguojamos „New Directions International Anthology“ 1971, 1972, 1976, ir 1979 metų tomuose.

M. K. Čiurlionis (1875-1911)

M. K. Čiurlionis (1875-1911)

The Elizabeth Press liuksusiniai išleido dviem kalbom Jūsų „Donum estonicum“ ir „Cantus firmus“. Netrukus pasirodys tos liuksusios paruošta trečioji Jūsų knyga, pavadinta „Signum et verbum“. Atrodo, kad Jūs tikrai turėjote laimės su vertėjais — amerikiečiais. Ką Jūs galvojate apie poezijos vertimus?

— Mano nuomone, vertimas turi perduoti eilėraščių idėją ir jo eilėdarą, jeigu pastaroji atitinka originalo kalbos struktūrą. Sunku rasti vertėją, kuris turėtų tą patį vidinį toną, kaip ir poeta. Taip, aš turėjau laimės su vertėjais. Pirmiausia — Igor Severjanin, kuris išvertė mano du pirmuosius eilėraščių rinkinius (blogus!) į rusų kalbą. Į lietuvių kalbą mane vertė Sruoga, Liudas Gira, Radauskas, Miškinis, Neris, Santvaras, Brazdžionis, Aistis, Raila, Šilbajoris ir kiti. Į vokiečių kalbą mano eilėraščius vertė Ants Oras. Jo „Cantus firmus“ vertimas yra vaizdas ir magiškas. Pagal dabartinę madą, anglai ir amerikiečiai vertėjai mano eilėraščius vertė laisvai, sukurdami vadinamą „poem after the original poem“. Ju tarpe yra Ruth Spiers (kuri T.S. Elioto vertinama kaip pati geriausia Rilke vertėja angli kalbon) E. Henry Lyman ir Japonijoje gyvenantis Cid Corman, kuris, mano nuomone, yra vienas svarbiausių šio laikotarpio amerikiečių poetų.

Savo vertėjams aš visada duodu laisvę, nes svarbiau yra sukurti naują organiską eilėrašty, negu jo teoretinę reprodukciją. Tikrąjį vertimo meną aš vadinu kūrybingu klusnumu, kurį angliškai galima pavadinti „creative submission“. Deja, originalo kalbos išversti neįmanoma; tai ir yra liūdniausia! Net tokie virtuozai kaip Stefan George ir R.M. Rilke neįstengė atkurti Verlaine „Les sanglots longs / des violons / de l'automne“ žodinės melodijos.

— Vienam savo straipsnyje „London Sunday Times“ (1977 m. kovo 11 d.) Jūs rašote apie „bendrą humanistinių vertybių kalbą“, kuri yra tarp tautinės kalbos ir bendrų komunikacijos formų. Jūs, kaip poeta, troški-

Los Angeles Dramos sambūris Australijoje

Sydnejuje, lietuvių klube, spalio mėn. 27 ir 28 dienomis Los Angeles teatras suvaizdino du spektaklius: B. Pūkelevičiūtės „Palikimą“ ir J. Gliados „Kompiuterinę santuoką“. Abiejų pastatymų režisierė Dalila Mackialienė, padėjėja Ema Dovydatienė ir dekoratorius Algis Zaliūnas.

Los Angeles teatro atvykimas australiečiams paliko gerą įspūdį, o Australijos lietuvių gyvenime reikšmingą įvykį.

Dar niekada Sydnejuje lietuvių klubo salė nebuvo taip užpildyta; sakoma, kad į kiekvieną spektaklį buvo suveję net iki 600 tautiečių. Salėje buvo matyti svečių net iš netolimų miestų: Wollongongo, Newcastle, Canberra ir kt.

Į Melbourne losangeliečių spektaklius mūsikiai taipgi susirinko iš visur: „Vaidilos“ teatro grupės nariai atvyko iš Adelaidės.

Los Angeles teatras australiečius sužavėjo puikia režisūra ir stipriais aktoriais.

Nėra jokios abejonės, kad Amerikos lietuvių jau yra susipažinę su 3-ju v. drama „Palikimą“ ir 2-ju v. farsu „Kompiuterinė santuoka“, taigi savo mintis šia pateiksiu grynai spektaklių apipavidalinimo atžvilgiu.

Po „Palikimo“ spektaklio nuširdžiam teatro mylėtojų minčių įstrigo pats svarbiausias faktas, kad Los Angeles Dramos sambūris yra atpirus teatrui vienetas. Įdomiausia tai, kad sambūrio aktoriai yra visi vienojai pajėgūs. Kiekvienas savo roleje savaip tai ten, tai ten sužvilgėjo vaidybinių talentų.

Kertinė paraštė

(Atkelta iš 1 psl.).

Lietuvos kunigų dauguma — 522 iš 708 — dėl to šiuo metu pradžioje protestavo. Religinis reikalų įgaliojimas savo ruožtu kunigams pranešė, kad valdžios nuostatai nebus atšaukti ar pakeisti.

Turint mintyje naujų nuostatų padarinius religiniams susivienijimams, kunigų pasipriešinimas suprantamas. Tai sukėlė ir TTGKK protestą. Komiteto penktame dokumente nurodoma diskriminuojanti aplinkybė, kad Lietuvos gyventojų daugumai — katalikams — primetami ateistinės mažumos interesai. Komitetas nustatė, kad nuostatai prieštarauja Visuotinei žmogaus teisių deklaracijai ir sov. valstybės konstitucijai, o jų tikslas — administracinėmis priemonėmis sunaikinti Kat. Bažnyčią Lietuvoje.

Šiais nuostatais tikybinių bendruomenių Lietuvoje teisinė padėtis turi būti prilyginta tai, kuri įvesta Sov. Sąjungoje, paskelbus 1975 m. tikybos įstatymą. Tokiu būdu Katalikų Bažnyčia Lietuvoje, kaip ir visoje Sov. Sąjungoje, pavadama visiškai valstybės priežiūrai ir valdžios savivalei, be galimybių apsiginti, nes jai ne tik paneigiama nuosavybės teisė, bet ir juridinio asmens teisė. TT

GKK pažymi: „Kolūkiai, kooperatyvai, ligoninės, net meno, sporto ir kitos draugijos gali būti juridiniais asmenimis, tik religinė bendruomenė šios teisės neturi. Taigi Lietuvos tikintieji (panaši padėtis yra visų tikinčiųjų Sov. Sąjungoje) prieš įstatymus nėra lygūs su ateistais, valstybė faktiškai juos laiko antraeiliais piliečiais, nors LTSR konstitucijoje parašyta, kad „Lietuvos TSR piliečiai yra lygūs prieš įstatymą“ (LKB Kronika, Nr. 37).

Ypač smarkiai Lietuvos katalikų komitetas protestavo prieš tai, kad nuostatai neleidžia tikybinių bendruomenių priklausančioms jaunesnėms kaip 18 metų. Tai aiškus draudimas Bažnyčiai dirbti su jaunimu. Kaip visoje Sov. Sąjungoje, taip ir Lietuvoje Bažnyčia kenčia nuo valdžios savivaliavimo. Kiekviename „LKB Kronikos“ numeryje skelbiama apie trukdymus dvasiškai aptarnauti tikinčiuosius, apie tikinčiųjų vaikų skriaudimą mokyklose, apie tikinčiųjų ir kunigų teismus. Tokiu būdu tikybos laisvės klausimas iškyla ne tik vienos respublikos, bet visos Sov. Sąjungos mastu. Šioje šalyje visi tikintieji, be konfesijų skirtumo, galimybės apsiginti, nes jai ne tik paneigiama nuosavybės teisė, bet ir juridinio asmens teisė. TT

Sulietuvino dr. J. Labutis

mas esąs rasti tos nežinomos kalbos toną ir išraišką. Gal plačiau apie tai paaiškintumėt? Ar tai turi bendrą su Jūsų antiprovincialistų, kosmopolitinių nusistatymų?

— Svarbiausia nacionalizmo prasme aš esu antiprovincialus; bet aš nesu ir kosmopolitas, nes, pavyzdžiui, netikiu amerikietiška „melting pot“ teorija. Provincialumas, arba, geriau tariant, regionalumas, daugeliui rašytojų yra įtikinanti meniška

tikrovė. Aš tikiu, kad naivumo ir dvasingumo, tautiškumo ir tarptautiškumo junginys pavirsta kūrybine kalba.

— Dėkojame gerb. Aleksiui Rannitui už malonų pokalbį, tikėdamiesi, kad Jūs ir toliau lietuviškosios kultūros aprašykite, brauksite iš savo platus domėjimosi interesų ratą, o Čiurlioniui ir toliau skirsite net ypatingai dėmesį.

(Pokalbį vedė Salomėja Valiukienė ir Kazys Bradūnas)

AGNĖ LUKŠYTĖ

Vincas Dovydaitis Martyno Vaičio rolėje buvo įtikinamas kaip sunkiai sergantis ligonis. Jo balso intonacija buvo puiki. Charakterio vaidmenyje jis ne akimirkai nepasimetė.

Saulius Matas Eugenijaus Vaičio rolėje visus žiūrovus patraukė šaunia išvaizda ir vaidybiniu talentu. Ypač gerai buvo atlikti monologai. Taipgi monologas yra vienas iš sunkiausių davinčių aktoriui, o Saulius Matas juos išvilgė.

Ramunė Vitkienė buvo imponuojanti, vietomis tiesiog dominuojanti. Irenos Grigaitienės vaidmenyje ji reikė tvirtybės ir nemeluotą jausmą. Jautresniam žiūrovui jos pasakojimas apie savo vaikystę net ašaras išspaudė.

Manfredui Prišmantui, Bruno Grigaičio rolėje, įėjus į sceną žiūrovui tučtuojau buvo aišku, kad tai donžuaniškas tipelis. Nieko nėra geriau kaip aktorius sugebėjimas pačioje savo pasirodymo pradžioje žiūrovo minčiai pakeisti pagrindinius vaizduojamo charakterio bruožus. M. Prišmantas Grigaičio vaidmenyje žiūrovui paliko stiprų įspūdį „Iliuziniai kombiutuot“ tipeliu.

Viktis Jatulienė Rožės Bažienės asmenyje sukūrė malonios, gyvenimu nusivylusios moters tipą. Ji sugebėjo rezignuojančia veido išraiška patvirtinti savo išsakytus.

Rasa Zelenytė žiūrovus žavėjo ne tik jaunyste, grožiu, bet ir nuosirdžia vaidyba. Kai jai, kaip Valvai Stankūnaitė, teko nu-

liūsti, malonu buvo stebėti Rasos veidą, išreiškiantį nusiminimą. Scenoje sugebėjimas vedu išreikšti jausmą yra pabrėžtina teatralinė vertybė.

Žiūrovui teikė gilią pasitenkinimą dviejų jaunų žmonių „išplaukimas laivu“ ir ateiti. Dramos autoriui tenka pareikšti padėką už gražią dramos pabaigą, o režisieriui ir aktoriams tokią pabaigą taip vykusiai atvaizdavusiems.

J. Gliados „Kompiuterinės santuokos“ 2-ju v. farsas visiems „Palikimo“ aktoriams pastatė tarsi kliūtį, su kuriomis kiekvienas savaip grūmėsi. Pirmas farsas veiksmas gerokai statiškas. Tačiau jam padėjo stipri režisūros ranka. Kaip ir „Palikimo“, visur darnios mizanscenos, bet aktoriams vis tiek buvo sunku farsu 1-mo v. statikumą palaikyti. Eiliuota kalba tą statikumą dar padidino.

Antrame veiksmo farsas pavėjo, nes autorius čia paliko daugybę nišų, kurias vykusiai užpildė vestuvių svečiai. Šiame veiksmo išryškėjo režisierės sugebėjimai ne tik dramoje, bet ir komedijoje. Tempas jau buvo dinamiškas, apranga puošni, tūkanti spalvomis ir džiugėdama. Vestuvių svečiams suėjus į sceną, visiems žiūrovams pasidarė nepaprastai įdomu: kiekvienas vestuvių svečias buvo kuo nors ypatingas. Žiūrovams maloniai nusikėdė nuoširdžios aktorių pastangų vestuvinei puotoje linksmam užti.

Rasa Zelenytė arlekinio rolėje buvo ypač gera. Jai lokant, jos veido išraiška nuolat kildavo, žiū-

(Nukelta į 4 psl.)

Gaida žaidžia žiburiais

Savaitraščio redaktoriaus 25 m. sukakčiai

STASYS YLA

Kanadiškas lietuvių savaitraštis „Tėviškės žiburiai“, vienas pirmųjų mūsų periodiko, 3 m. gruodžio 9-tą mini 30 metų sukaktį Toronte. Įsteigtas 1949, gruodžio 24 (tada išėjo 1 numeris), savaitraštis buvo patikėtas redaguoti istorikui dr. Adolfui Sapokai. Jis vienas plūso penkerius metus labai sunkiose pradžios sąlygose. Nuo 1954, gegužės 17, jam į talką buvo paviestas kun. dr. Pranas Gaida, persikėles į Torontą iš Quebeco, kur dėstė filosofiją Mont-Laurier kun. seminarijoje.

Gaida nebuvo naujokas spaudos darbe. Porą metų redagavo „Gimtąją šalį“ Belgijoje, skirtingai ten suvažiavusiems darbų liepimams. Dr. Sapokai talkino tik oldalinai, paruošdamas pirmąjį puslapį, nes duoną pelnė iš darbo kanadiečių parapijoje. A. Sapokai mirus, nuo 1961 m. laikinai perėmė vyr. redaktoriaus pareigas. Metus redagavo vienas, kol buvo „patikėtas“ pilnu — pastoviu redaktoriu. Tada gavo antrą rinkimą Vyt. Kastytį, buvusį dramos ir muzikos konservatorijos studentą, kuris perėmė pirmąjį puslapį ir dvi skiltis: kroniką — Lietuvos ir kultūrinę. Visą kitą — numerių planavimą, straipsnių parengimą, laiško išdėstymą, vedamieji, ryšiai su bendradarbiais — priklauso vyr. redaktoriui.

Spaudos darbo mokykla

Gaida baigė (1931) Kėdainių gimnaziją, persikėlęs iš Širvintų keturklasės. Kėdainiuose tada dirbo pr. mokykloje Stasys Tiliūnaitis, ilgametis vaikų laikraščio „Žvaigždutės“ redaktorius. Gaida pradėjo jam rašinėti, Prano Zaidžio vardu. Tolydžio jie susipažino asmeniškai ir Tiliūnaitis mokė moksleivį kaip laikraštis redaguojamas — paruošiamas spaudai.

Istojes į Kauno kun. seminariją, aštuoniolikmetis jau rašinėjo į jėzuitų leidžiamus mėnesinius „Žvaigždutę“ ir „Misijas“, kiek vėliau reportažus į dienraštį „Rytą“. Po dvejų metų, dėl susilpnusių plaučių, pertraukė studijas. Per tuos „poilsio“ metus išvertė iš vokiečių kalbos pasidalines su teol. stud. Vyt. Mankeliūnu) Tihazer Thoto „Jaunos sielos auklėjimą“, stambų veikalą, kuris buvo išleistas 1935 m. Prieš baigdamas teologijos studijas, jau rašinėjo į „Naująją Romuvą“, vis pasirašydamas Zaidžiu.

Iš kur tas Zaidys? Tai sena

šeimos pavardė, kurią senelis, buvęs valsčiaus vaitas, dėl ano mėsoto mados ar spaudimo pasikeitė į Gaidamavičių. Kaimas šio pavardės nepaisė — vadino ir toliau Zaidžiais. Senelio brolio vaikaitis tapo kunigu Vilniaus vyskupijoje, išlaikęs senąją pavardę.

Tapes kunigu (1937) Pranas ėmė pasirašinėti jau Gaidamavičiumi. Ta pačia pavarde ir vardu Kaišiadorių vyskupijoje buvo kitas kunigas. Vysk. J. Kukta susidomėjo, kuris gi iš jų yra tas „raštingasis“. Susidomėjo dėl brandaus ir aktualaus rašinio „Krikščionybės tragika“, kurį J. Keliuotis atspaudė „Naujojoje Romuvoje“ pirmuoju straipsniu.

Dėl dėmesio spaudai ir gebėjimo rašyti, dar bebaigiantis seminariją, buvo įtrauktas į naujo religinės kultūros žurnalo planavimo ratelį, kuris dirbo išties 1935-36 mokslo metus. (Iš to viso, besvarstant toliau, 1936 g. mė. „XX amžius“, kurio bendradarbiu pasidarė ir Gaida).

Gaida jau buvo pasikaustęs bent pora svetimų kalbų. Gimęs lietuviškoj aplinkoj — Bajorų kaime, Kiauklių parapijoje, pasirinko artimiausią progimnaziją Širvintuose ir apsigyveno Kolbų šeimoj, kalbėjusioj tada tik lenkiškai. Tai per 4 metus jis persilaužė į šią kalbą. (Su dail. Kolba mokėsi bene toj pačioj klasėj). Persikėlęs į Kėdainių gimnaziją, apsigyveno vokiškai kalbančioj protestantų šeimoj ir čia vėl praktiškai įsisavino naują kalbą šalia teorinių žinių gimnazijoje. Vikaraudamas Širvintuose (kaip čia grįžo, Kolbų ir kitos Širvintų miestelio šeimos jau buvo persisversusios į lietuviškumą) vieną vasarą (1938) buvo išvykęs į Prancūziją — Nancy universitetą kalbos kursus užsieniečiams, kur gavo prancūzų kalbos pradžmę. Iš Lietuvos pasitraukė 1940 metais ir tuoj išvyko į Muensterio universitetą teologijos studijų. Gydytojo patarimas, vėl susilpnėjus plaučiams, po metų persikėlė į geresnio klimato Friburgą ir čia gavo teol. daktaro laipsnį (Freiburge dar kapelionavo lietuviams tremtiniams). 1945 išvyko į Belgiją — tęsė studijas Louvaino universitete, gilinosi filosofijoje, dirbo lietuvių angliakasių sielovadoje, redagavo minėtą „Gimtąją šalį“, įsisavino prancūzų kalbą. Porą metų dėstė filosofiją Quebeco

nuo 1952 persikėlė į Torontą ir čia, dirbdamas kanadiečių parapijose, gana greit apvaldė anglų kalbą.

Redaktoriaus šaknys laikraštyje

Laikraštis neabejotinai yra redaktoriaus atvaitas, juoba kai jį redaguoja vienas su vienu talčininku. Toks vienatiskumas ne visuomet laikraščiu išeina į gerą, nes joks žmogus nėra universalus. „Tėviškės žiburiai“ tačiau įrodė, kad geba aprėpti plačiai ir patenkina daugelį. Jam net galima daryti „priekaištą“: per daug atima laiko iš skaitytojų — tiek įvairūs, idomūs, brandūs. Bet kas būdinga laikraščiu — būdinga ir redaktoriui arba atvirkščiai.

Gaida išaugo plačių akiračių akademiku ir neatitrūko nuo gyvenimo. Pažino įvairių kultūrų, tačiau susitelkė į savosios lietuviškosios ugdymą. Minties žmogus, svaraus žodžio, gero stiliaus, tačiau ir akcijos bei dinamikos, su išlygintu pozityvaus kritiko — reformisto polėkiu. Jo vedamieji tęsia mūsų publicistikos pranašijų — a. a. Juozo Brazaičio ir Simo Suziedelio lygi, įžvalgumą, aktualumą. Gaida rikiuojasi į geriausių mūsų išėjusių redaktorių eilės.

I šį darbą jis įniko visa „dūša“. Paaukojo kitus „karjeros“ galimumus. O galėjo vartytis į knygą, kurios būtų ilgam išlikusios. Trys filosofinės — estetiškos jo knygos: Išbloktas žmogus (1951), Milžinas, didvyris, šventasis (1954), Didysis nerimas (1961), parašytos prieš perimant vyr. redaktoriaus pareigas, rodė jo pajėgumą rikiuotis į mūsų taiklųjų bei giliųjų mintytojų gretas. Po to, jau pribėgdamas, suredagavo Lithuanians in Canada (1967) ir pernai atidavė LKM Akademijai išleisti Arkiv. Teofilio Matulionio monografiją.

Gaida atrodo nesijaudina, kad daugiau knygų rašyti nebepali. Pagaliau knyga retas paima į rankas, o laikraštį prisiverčia perskleisti, užsikabina už vienos kitos minties, pajunta srovančio išėjimo gyvenimo detales, rūpesčius, reikalus. Laikraštis savitai savitai veda pokalbį tarp rašančiųjų ir skaitytojų vis naujom temom ir įvykiais. Publicistų ir redaktoriaus misija tiesiogiškesnė ir labiau paveiki, negu knygos autoriaus, ypač mūsų buitėje. Gaida, kaip ir ne vienas mūsų rašytojas, dirbas redakt-

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis (1873-1911)

Žemalčių kapinės (1899, tempera)

Aleksis Rannitas — Lietuvos kryžiai

Leedu risti

Lietuvos kryžiai

Arasat Artisti,
nėses nel naeltest on jalged,
Leedu su risti
paluand lumiseil oaljel.
Leedu, su risti
Leede lillist on paljed.
Arasat sind risti
kupumaks reoadet malbet.
Taltumud ilus
tuhnuand talaised pilaed.
Hamarus silub
ristide valulis ilnet.
Ohteti valu
Leedus on vaikesem ja selgem.
Ristide jalus
heljumas kullaseid helbeid.
Ristide jalus
kustumas valguselaixe.
Kiebetalt jalu
kannatist endas ja vaixi.

Aleksis Rannit

Dievi Artistui, —
rankos jam skaudžiai prikaltos, —
Lietuva, meldžias
kryžiai po lygumas baltas.

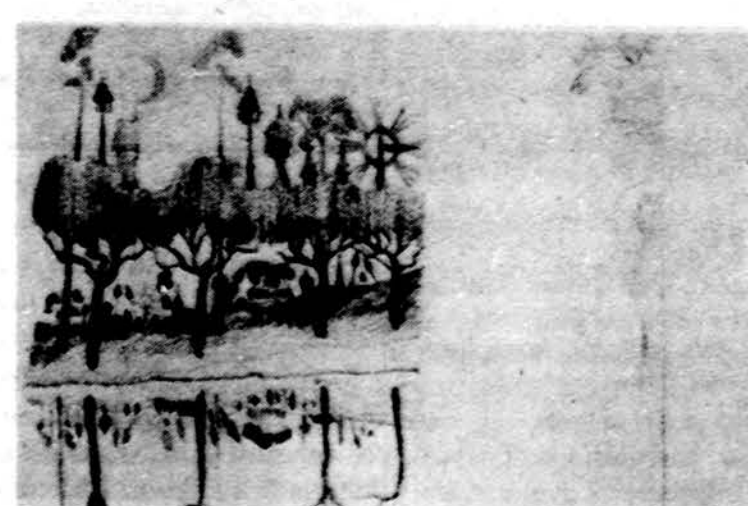
Degančios gėlės
kryžių apipina veidą.
Sveikint gegužiai
jos iš dangaus nusileido.

Debesys vysta
grožy, kurs tirpdamas dinga.
Sutemos glosto
kryžių poveikslą skausmingą.

Temstant giedrėja
sielvartas bent valandėlei.
Kojose kryžių
spindi šviesa ir šėšėliai.

Kojose kryžių
dėmės auksinės patieka.
Nuolankiai slėpti
skausmą savo ir tylėti.

Vertė Henrikas Radauskas

M. K. Čiurlionis

Kompozicijų ciklas (1909)

„Tėviškės žiburių“ redaktorius kun. dr. Pranas Gaida (dešinėje) vieno žurnalistinio pokalbio metu. Nuotr. St. Dubauskas

nį darbą, daro auką bendram labui — platesnei visuomenei ugdyti.

Gaida vis tobulina „Tėviškės žiburius“ ne tik techniškai. Jis jį daro gyva, nevengdamas kontraversinių ir gana jautrių klausimų. Tai yra Zaidžio žaismas — prasmingas, kultūringas, kūrybiškas.

Rašytojas Algirdas Landsbergis Londone

Lapkričio 24 d. Londono „Lietuvių namuose“, Anglijoje, įvyki daro gyvą, nevengdamas kontraversinių ir gana jautrių klausimų. Tai yra Zaidžio žaismas — prasmingas, kultūringas, kūrybiškas.

Veronika“. Paminėta, jog ruošiamas Barėno novelių rinkinys anglų kalba. Landsbergis taip pat pasidalino su publika savo išpildžiais iš PEN klubo suvažiavimo Londono ir perdavė Amerikos Lietuvių Bendruomenės valdybos sveikinimus.

Draugiškam susipažinimui

Kuris esate girdėję apie dailininką Tada Burbą? Jau matau aiškiai klausytų ir išpūstų akčių: taigi kad negirdėjome...

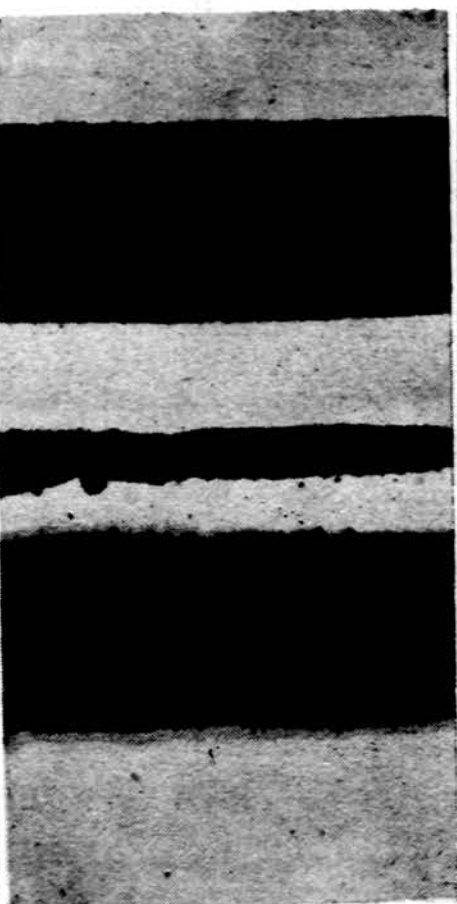
Jaunuolis dar neturįs (o gal jau ir turįs?) — 40 metų, gyvenęs Muencheno miesto centre, Vokietijoje, visai netoli nuo Muencheno rotušės, Falkenturmstrasse, paliktas, apleistas, užmirštas, o gal net savanoriškai atsiakęs... dėl gimtosios kalbos nemokėjimo.

Tadas Burba: brumetas, vidutinio ūgio, taisyklingo veido ir tokios pat figūros, — nei labai plonas, nei palinkęs į nutukimą, — atrodo — gajus ir sveikas. Dailininkas: pretendentas į avangardistus; turįs pamokų Muencheno meno akademijoje.

Kaip žmogus, atrodo, vienišas, gal net kažkada kieno nukriaustas, nes negreitas pasitikėti sutiktu nauju žmogumi.

Tadas Burba mokėsi Stuttgarto Meno akademijoje 1964—1966 metais ir Muencheno Meno akademijoje 1966—1970 metais. 1972 metais laimi pirmą premiją už grafiką tarptautinėje meno bienalėje Ibizoje, Ispanijoje, o 1973 m. bronzos medalį Ostende mieste, Belgijoje, europiečių tapytojų parodoje. 1976 metais sudaro šešių metų sutartį mokytojauti Muencheno Meno akademijoje.

Šis, palyginti, jaunas dailininkas savo karjeroje jau yra perėjęs keletą raidos pasikeitimų, tebėra pilnas naujų idėjų ir įsikišimų, o nusiminęs, kad tebėra mažai pažįstamas lietuvių tarpe: daugiausia visai nežinomas — net ir man pačiam tebebuvo visai negirdėtas.

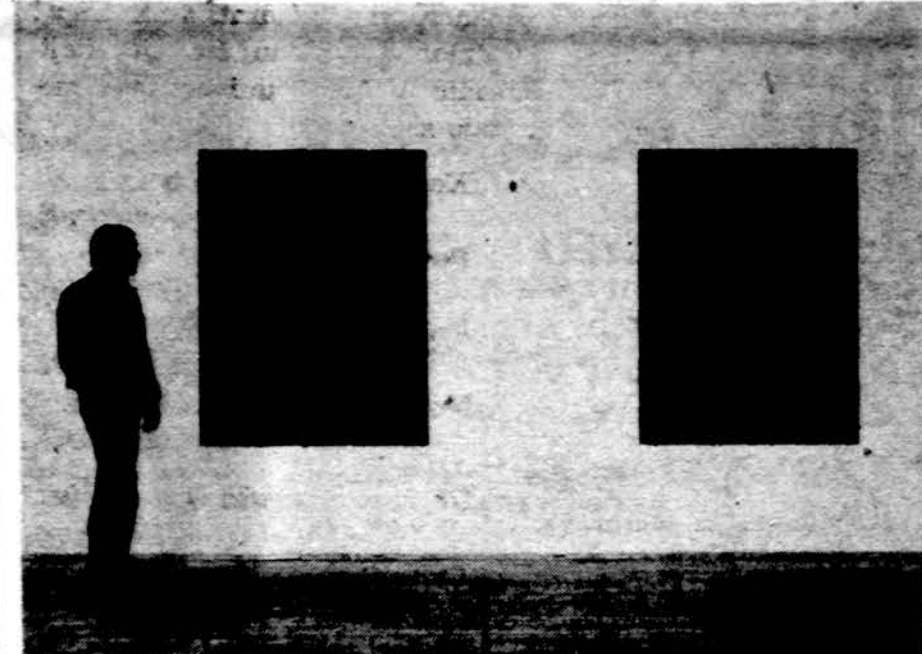

Tadas Burba
Minimalistinis kompozicinis

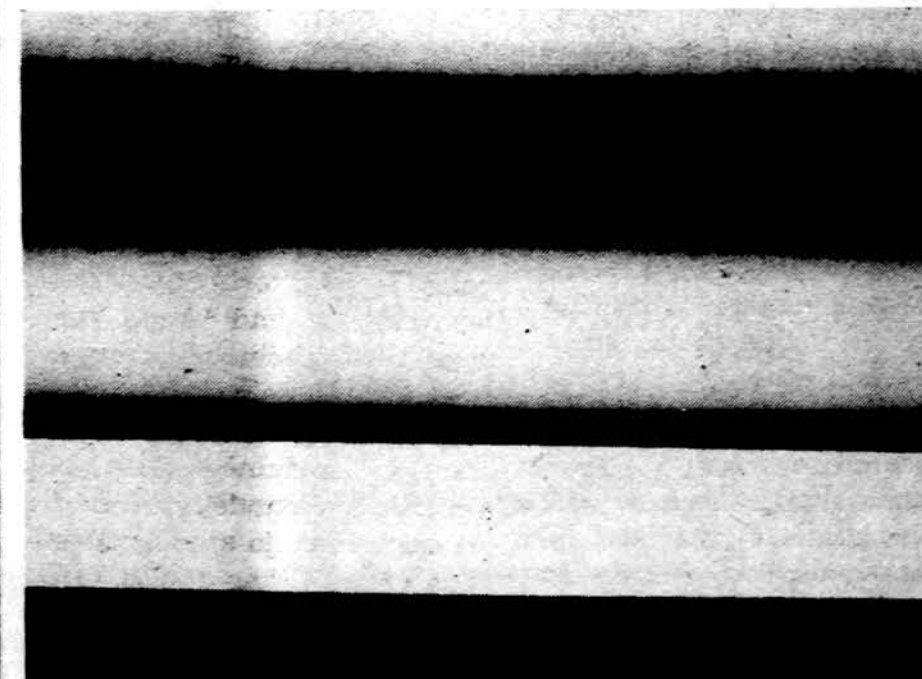

Tadas Burba

Šitokiam talentingam žmogui nežinojimai, sakyčiau, yra ir priežastis: žmogus beveik visiškai nemoka lietuvių kalbos, nors be jokių abejonių laiką save lietuviu. Sakytume, tai tipiška išeivijos auka. Net nedrįsau klausyti, kad mažiau skaudėtų, ar dar gyvi jo tėvai ir kur jie yra. Bandžiau suprasti Tada Burbą ir būti su juo, kiek tik galima nuodirdžiu. Kita diena vėl Tada sutikęs, pamatiau, kad ir Tadas jau nuodirdžius. Nors asmeniškai aš pats jau turėjau nemažai sunkumų po trisdešimt keturių metų vėl bandyti su žmogumi įsikiškėti vokiškai. Priėmiau iš Tado visus nusiskundimus, kad lietuviui jam nepraneša, nei kur, nei kada lietuvių parodos vyksta, o jis norėtų tokiose parodose dalyvauti. Kaip avangardo dailininką, Tada Burbą domina paskutinės žinomos mados: optinis, minimalinis ir konceptualus menas. Dailininkas

Dail. Tadas Burba prie savo dviejų koncentrinų drėbų

Tadas Burba

Optinės tapybos detalė

Tadas Burba dar tebėra pats jaunas ir įsikiškantis: tik aštuoneri metai, kai baigė Muencheno Meno akademiją. Dar netaręs galutinio savo žodžio. Tačiau yra žmogus drąsių galvų. Kiek tai liečia dabartį, sakyčiau, net kiek nugarkaulio ir su duomenimis kūrybiniam polinkiui. Aštuoneri metai praktikos — dar ne viskas jo kūry-

biname kelyje, susumuojant kūrinių kelio sunkumus. Taigi supažindinu su Tada Burba, o jam asmeniškai linkiu sėkmės. Kad visa tai nepamirštume, dar pakartojau: Muencheno, Falkenturmstrasse 12, yra lietuvių dailininkas, kuris piešia, tapy, kala ir skulptuoja, ir jis vadinasi — Tadas Burba.

K. Žoromskis

Los Angeles Dramos sambūris Australijoje

(Atkelta iš 2 psl.)

riovui pateikdama įvairiausių nuotaukų niuansus. Ogi nėra lengva be žodžių, vien mimika, ką nors išreikšti.

Saulius Matui ir Manfredui Prišmantui farse teko ypatingas dėkingos rolės; Ramunei Vitkieni ir Vilčiai Jutulienai šiek tiek dėkingesnės. Ypač puiki progą sužvilgti buvo duota Ramunei Vitkieni 2-ram v., ir tą progą ji išnaudojo.

Valerija Irlkienė su Juozu Raibiu pavyzdingos poros vaidmenyse žiūrovo atmintį paliko gana įdomų epizodą. Juozas Raibio džiugi veido išraiška, nuolatiniš dėmesys "žmonai", parodo ji jau labai įgudusį vaidybiniam mene.

Žiūrovams taipgi labai patiko Henriko Paškevičiaus dainavimas.

Ema Dovydaitytė, kompiuterio išrinktoji, įžengė scenon tarsi apsupta moteriškumo ir patrauklumo aureolės: jos laikysena visą laiką buvo švelniai koetiška, o veide žaidė meili šypsena. Tai pajėgi aktorė.

Vincas Dovydaitis, kompiuterių savininkas, pagrindinis šios komedijos veikėjas, pasirodė taipgi tvirtai. Jis buvo gyvas, judrus, balso intonacija sugebąs parodyti išsekimas mintis. Malonu buvo jį matyti farse visiškai skirtinga negu "Palikimo" dramoje.

Baigdama šį Los Angeles Dramos sambūrio gastrolių Australijoje aptarimą, norėčiau viską sumuoti taip: abu pastatymai labai skirtingi ir abiejuose buvo jaučiamas rimtas aktorijų angažavimas teatriniam darbui, jų lankstumas režisūrai, jų gryna lie-

• SANTARA - SVIESA. 25 metų sukurtojo leidinys. 400-siais Vilniaus universiteto metais. Atsakingasis redaktorius Valdas V. Adamkus. Meninis apipavidalinimas ir techninė priežiūra Birutės A. Bulotaitės. Išeido Mackaus knygu leidimo fondas 1979 m. Chicagoje. Spaudė M. Morkūno spaustuvė, 3001 West 59th St., Chicago, IL 60629. Leidinys didesnio formato, 160 psl., gausiai iliustruotas nuotraukomis, kietais viršeliais, kaina — 6 dol., gaunamas ir "Drauge".

Šio krašto lietuvių išeivijos gyvenime jau seniai yra įprasta, kad įvairios organizacijos, parapijos ir klubai savo amžiaus jubiliejų progomis išleidžia gražiai save apsiaraščius leidinius. Tad neatstiklo nuo jų ir Santara — Šviesa. Išorinė išvaizda ir struktūrinio pobūdžio leidinys panašus į šios rūšies daugelį kitų.

Nenuostabu tad, kad šitokios tuvių kalba. Ypač džiugino du jaunimo atstovai: Rasa Zelenytė ir Saulius Matas. Tai rimti ir talentingi aktoriai, užtikrinę lietuviško teatro testinumą išeivijoje.

Režisierė Dalila Mackalienė verta ypatingos pagarbos ne vien dėl režisūros, bet ir dėl sugebėjimo suorganizuoti ir išlaikyti tokią grupę gabių užsidegusių tetrų.

Net dekoracijų atsivežimas į Australiją stebino čia visus. Tikriausiai tas rūpestis atiteko pačiam dekoratoriui Algiiui Zalčiui. Dekoracijos abiejuose pastatymuose buvo vykusių ir įdomios, nors beržų kamienai gal ir galėtų būti ne tokie masyvi.

Los Angeles Dramos sambūris su Australijos lietuviams užmezgė tampa draugiškumo ryšius; tikimasi, kad sambūris ateityje vėl aplankys Australiją. Sambūriui jaučiamas rimtas aktorijų angažavimas teatriniam darbui, jų lankstumas režisūrai, jų gryna lie-

Nauji leidiniai

funkcijos leidinių puslapiuose paskleisti raštai visada būna gana panašūs į sukakčių iškilmes: sakoma pakilias kalbas: viskas pas mus yra iškilu, viskas yra reikšmingiausia ir geriausia, visur tik mes, mes ir mes. Tokių švenčių kilstelėjimų savo jubiliejiniame leidinyje neišvengė ir Santara — Šviesa. Ir, žinoma, tai nėra kokia blogybė, jeigu ji būtų tik jubiliejinio entuziazmo atsitiktinis prasiveržimas ir jeigu visa kita lietuvių sukurtojo leidinys.

Tad neatstiklo nuo jų ir Santara — Šviesa. Išorinė išvaizda ir struktūrinio pobūdžio leidinys panašus į šios rūšies daugelį kitų.

Nenuostabu tad, kad šitokios tuvių kalba. Ypač džiugino du jaunimo atstovai: Rasa Zelenytė ir Saulius Matas. Tai rimti ir talentingi aktoriai, užtikrinę lietuviško teatro testinumą išeivijoje.

Režisierė Dalila Mackalienė verta ypatingos pagarbos ne vien dėl režisūros, bet ir dėl sugebėjimo suorganizuoti ir išlaikyti tokią grupę gabių užsidegusių tetrų.

Net dekoracijų atsivežimas į Australiją stebino čia visus. Tikriausiai tas rūpestis atiteko pačiam dekoratoriui Algiiui Zalčiui. Dekoracijos abiejuose pastatymuose buvo vykusių ir įdomios, nors beržų kamienai gal ir galėtų būti ne tokie masyvi.

Los Angeles Dramos sambūris su Australijos lietuviams užmezgė tampa draugiškumo ryšius; tikimasi, kad sambūris ateityje vėl aplankys Australiją. Sambūriui jaučiamas rimtas aktorijų angažavimas teatriniam darbui, jų lankstumas režisūrai, jų gryna lie-

vardės puslapiuose ne kartą patogi "užmiršamos". Vietos monotonija dvelkia ir gausybė nuotraukų, kai jos visos tik iš Tabor Farmos suvažiavimų. Tuo tarpu snatariečiai jau yra daug ko surengę ir jaunimo centre bei kitose Chicago pastose ir visos plačiosios Amerikos pakraščiuose. Tokiam paminkluiame leidinyje reikėjo vis dėlto daugiau dėmesio kreipti į rašybą ir kalbą. Nesmagu, kai puslapiuose randami tokie ir panašūs mūsų kalbos taršalai kaip "dave koncerta".

Nežiūrint šia suminėtu kai kurių pastabų, Vytauto Kavolio, Vincas Rastenis, Tomo Venclovo ir Mykolo Drungos spausdinamus straipsnius atspindi 25 metų santarietė veikla, tos veiklos atskiri etapai, jų pobūdis, reakcijos, išplūčiai, kultūrinio ir visuomeninio gyvenimo komentarai, net sugestijos atečiai.

• Antanas Giedraitis — Giedraitis, MOSŲ JUBARKAS. Redagavo Redakcinė komisija. Išeido Jurbarkiečių sambūris 1979 m.

Spausdino "Draugo" spaustuvė, 545 W. 63rd, Chicago, IL 60629. Knyga iliustruota nuotraukomis, kietais viršeliais, 224 psl., kaina — 15 dol., gaunama ir "Drauge".

Tai plati Jurbarko, šio seno, istorinio pamėninių miesto ir plačių jo apylinkių monografija, vaizdingai parašyta rašytojo Antano Giedraitio — Giedraitis plunksnos. Deja, kartu tai yra ir pomirtinis autoriaus leidinys — rašytojas mirė Worcester, Mass., 1977. VIII. 29. Statydamas šia monografiją paminklą savo gimtinei, pasistatė ji ir sau.

Didieji knygos skyriai yra šie: Geografinė apžvalga, Istorinė apžvalga, Kultūrinė apžvalga, Kas ar ką pasakė Jie savo keliu dar dalinami ir skyrelius ir poskyrius. Knyga bus miela ne tik jurbarkiečiams, bet ir visiems.

• ZANAVYKĖ. II tomas. Redaktorė — Alicija Rūgytė. Išeido Lietuvių istorijos draugija Chicagoje 1979. Redakcinė komisija: pirmininkė — Alicija Rūgytė, nariai: kun. Jonas Duoba, Jonas Kaunas ir Juozas Tamoliūnas. Viršelį piešė Antanas Tamoliūnas. Kongreso bibliotekos katalogo kortelės Nr. 78 — 61846. Spaudė "Draugo" spaustuvė, 4545 W. 63rd St., Chicago, IL 60629. Tiražas — 1000 egz. Leidinys 408 psl., kaina — 20 dol., gaunamas ir "Drauge".

Zanavykai dėmesiu savajai gimtinei šėviavo bene su pralenkę visus kitus. Didžiulis ir labai įdomus Zanavykijos visokios aprašas su sutelpta dvidešimtojo amžiaus tomuose, kurių antrasis dabar yra tik ką išėjęs. Pagarba už tai zanavykams. Bet vis dėlto labiausiai reikia paremti abiejų tų gigantų toms redaktore Aliciją Rūgytę. Be jos metų metais nestatytamo rūpestio, aukos ir viso organizacinio darbo, sutelkiant bendradarbius ir pinigų, vargu ar tokio po-

Lietuvių Rašytojų draugijos premija

Į Lietuvių rašytojų draugijos premijos komisiją šiemet įeina: Algirdas T. Antanaitis, Povilas Gaučys, Nijolė Jankutė-Užubienė, Marija Saulaitytė — Stankuvienė ir Julija Švabaitė-Gylienė.

Komisija vertins 1979 m. literatūrines knygas. Autoriai ar leidyklos prašomi po 5 egzempliorius savo knygų atsiųsti iki 1980 m. sausio 31 d. šiuo adresu: P. Gaučys, 835 So. Grant St., Hinsdale, Ill. 60521. Premija turi būti paskirta iki ateinančių metų kovo 10 d. Premijos mecenatas — Lietuvių fondas.

Paskaita apie Petrą Roizijų

Lietuvių katalikų mokslo akademijos šiemetiniame suvažiavime ir tuo pačiu jo rėmuose vykusiam Vilniaus universiteto 400 metų jubiliejui minėjimui beveik atradimas buvo dr. Stasio Goštauto paskaita apie Vilniuje gyvenusį ispaną Petrą Roizijų, kuris kaip literatas ir kaip teisininkas reikšėsi Lietuvoje šešiolikame šimtmetyje. Bent platesnioji visuomenė apie Roizijų iki šiol mažai ką žinojo. Susidomėjimą Roiziju tešiant, rengiama ir antroji paskaita apie Roizijų, šiuo atveju apie jį kaip teisininką. Roizijus kaip tik buvo Lietuvos Statuto antros laidos redakcinės komisijos narys, yra išleides keletą toms Lietuvos teisės komentary lotynų kalba. Roizijus yra aukštos nuomonės apie Lietuvos teisę, lyginant ją su vokiečių teise. Jo sprendimų komentaruose yra užrašyta apeliacija ir Lietuvos ano mato papročiu.

Visa tai plačiau nušvies ir pakomentuos Roizijaus teisinės knygos išstudijavęs Jonas Dainauskas š. m. gruodžio 9 d., 2 val. po piet jaunimo centre, Chicagoje. Paskaitą rengia ir visus kviečia Lietuvių katalikų mokslo akademijos Chicago židins.

Lietuviško romano linkmė

Santaros — Šviesos ruošiamoje veikaronėje gruodžio 14 d., penktadienį, 8 val. vak. Jaunimo centro kavinėje, Chicagoje, dr. Maziliauskienė skaitys paskaitą tema — "Lietuvių romano linkmė".

Profesorė dr. Ilona Maziliauskienė studijavo Marijanapolo kolegijoje. Doktorės laipsnis jai buvo suteiktas Montreale universitete, apgynus tezė, "Novels of Arthur Koestler".

1961 metais dr. Maziliauskienė pradėjo dėstyti anglų literatūrą Montreale Marguerite Bourgeoys kolegijoje. Šiuo metu ji dėsto Ahuntate universitete kaip anglistikos specialistė prancūziškai kalbantiems kanadiečiams.

Literatūrinės kritikos temomis ji yra rašiusi "Mūsų Vytį", "Metmenyse", "Margutyje", "Lituanus", "Aiduose"; taip pat "Teviškos šilumos" ir "Nepriklausomoje Lietuvoje" bei kitur. Veikia Kanados Lietuvių Bendruomenėje, Montreale Sambūryje. Ryšių centro suruoštuose vasarinuose Lituanistikos seminaruose dr. Maziliauskienė lektoravo, liudama įvairias literatūros temas.

LATVIŲ MUZIKA PER RADNĖ

Chicago klasikinės muzikos radijo stotis WNCB (97.1 FM skalėje) jau ne sykį davė tikrai gražios latvių liaudies muzikos ir liaudies dainų. Transliacija paprastai trunka 15 minučių. Sekantį kartą latvių muzikos bus galima išgirsti ketvirtadienį, gruodžio 20 dieną, 4:45 min. p. p. ši stotis duoda ir daugiau etninės muzikos. Būtų gera, kad mūsų muzikai arba Kultūros taryba atkreiptų į tai dėmesį ir stotiai pastūtytų lietuviškos muzikos įrašų.

(G.)

būdžio ir tokios apimties Zanavykijos monografija būtų išvydusi dienos šviesą.

"Zanavykijos" antrasis tomas suskirstytas į penkis didžiulius dalis: Zanavykų buitį, Atsiminimai, Žymesnieji zanavykai, Zanavykai kankiniai, Įvairiųjų. Puslapiuose sukaupta tiek būdžių, pavardžių, vietovių ir nuotraukų, kad monografija šio Lietuvos kampo istorikams, geografams, etnologams ir kitų sričių specialistams bus tiesiog neišsiamamas šaltinis.

ATSIŪSTA PAMENETI

• MUZIKOS ŽINIOS, 1979 m. Nr. 1-2. Leidžia Lietuvių vargonininkų — muzikų sąjunga. Redaguoja Vytautas Kerbelis. Išeina keturi numeriai per metus. Redakcijos ir administracijos adresas: 63-23 Motherole St., Reno Park, N. Y. 11374. Metinė prenumerata — 5 dol.

• Pranas Ambrazas, LIETUVIŠKOS MIEŠIOS, mišiam chorui; LIETUVIŠKOS MIŠIOS, dviem balsams; MALDA

Į ROPINTOJELI, smulkui, solistai, chorui ir vargonams. Išeido A. Ambrazas Spaudai paruošė J. Stankūnas. Leidinys 28 psl.

• VAKARŲ EUROPOS LIETUVIŲ SIELOVADOS KUNIGŲ IR PASAULIEČIŲ SUVAŽIAVIMO PORA PASKAITŲ. Prieš Ladas Tulaša "Dievas, Lietuva ir mes"; J. Vaitkora, MIE "Palaimintųjų ir šventųjų skaitimas". Leidinys 32 psl., Išeido Vakarų Europos Lietuvių sielovados centras 1979.

• MOSŲ SPARNAI, 1979 m. Nr. 48. Lietuvių evangelikų reformotų žurnalas. Leidžia Lietuvių Evangelikų reformotų kolegija. Redaguoja Jokūbas Kregždė, 2430 W. 51st St., Chicago, IL 60632. Administruoja Jonas Paška, 5718 S. Richmond St., Chicago, IL 60629. Prenumerata — auka.

• OLŠT VYTAUTO DIDŽIOJO LAULIŲ RINKINYS. 25 metų sukakčiai 1894-1979. Išeido Vytauto Didžiojo laulų rinktinė Chicagoje 1979 m. Spaudai paruošė Jonas Jasaitis ir Jonas Yla. Spaudė M. Morkūno spaustuvė Chicagoje. Leidinys iliustruotas, didelio formato, 92 psl.

• ISGANYMO ŽINIA, 1979 m. Nr. 3. Sekmin. Bendruomenės "Kristus atsidavusios" laikraštėlis. Išeina nuo 1962 m. Leidinys 30 psl. Leidžiama Vokietijoje. Atstovas Amerikoje A. Talačka, 4846 "C" St., Philadelphia, Pa. 19120. Išeidžia tikintųjų aukoms.

• Filatelių draugijos "Lietuva" BULETENIS, 1979 m. Nr. 2. Buletene apima filatelią ir kitas arthemias. Išeina tris kartus per metus. Redaguoja Eug. Petrasaitis, 7743 S. Troy St., Chicago, IL 60628. Administruoja K. Ročnina, 2430 W. 51st St., Chicago, IL 60632. Metinė prenumerata — 5 dol.

• Filatelių draugijos "Lietuva" BULETENIS, 1979 m. Nr. 2.

• MOTERŲ DIRVA, 1979 m. rugpjūtio mėn., Nr. 5. Redaguoja Dalia Maray, 3005 N. 124th St., Brookfield, Wis. 53005. Administruoja Sophie Dirzup, 1601 S. 48th Ave., Cicero, IL 60606. Metinė prenumerata — 3 dol.